

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Юридичний і факультет
кафедра теорії та історії держави і права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з дисципліни
«Методологія прикладних досліджень у сфері права»

Освітньо-професійна програма: Правознавство
Галузь знань 08 Право
Спеціальність: 081 Право

Укладач: доцент
кафедри теорії та історії
держави і права
Череватюк В.Б.

Методичні рекомендації розглянуті та схвалені
на засіданні кафедри теорії та історії держави і права

Протокол № __10__ від «_31_» __10__2022__р.

Завідувач кафедри _____

Київ 2022

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Дана навчальна дисципліна є теоретичною та практичною основою сукупності знань та умінь про систему загальних принципів і підходів наукового пізнання, методи, технології прикладних досліджень, що пов'язані з науковою та практичною професійною діяльністю в сфері права.

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні знань про методологію наукових досліджень у сфері права, вміння впроваджувати одержані знання у науково-дослідницькій та професійній юридичній діяльності.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- ознайомлення з генезою і сучасними тенденціями методології юриспруденції,
- оволодіння сучасним методологічним інструментарієм прикладних наукових досліджень у сфері права;
- дослідження сучасних технологій у сфері права;
- оволодіння системою знань щодо планування та організації науково-дослідницької діяльності на рівні кафедри, факультету, університету;
- формування професійного світогляду та правового мислення здобувачів освіти;
- сприяння підвищенню рівня правової культури майбутніх юристів;
- оволодіння сучасними напрямками впровадження в наукові дослідження результатів наукових досліджень.

Під час практичних занять студенти повинні навчитись оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання; співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами; проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження; здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки; дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання; оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності; використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції; проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу; брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

МОДУЛЬ № 1 «МЕТОДОЛОГІЯ ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПРАВА»

Практичне заняття 1. Сучасна система наукових знань юриспруденції

План

1. Сучасні підходи до проведення наукових досліджень в юриспруденції
2. Вітчизняні дослідники методології.
3. Етапи дослідження.
4. Види методології у правовій науці.

Завдання 1. Вчимося обирати актуальну тему наукового дослідження у сфері права.

Завдання 2. Проаналізуйте запропоновану статтю за схемою :Актуальність теми. Основні проблеми, які піднімаються у статті. Результати. Чи досягнута автором мета?
Копча В. Методологія дослідження правового явища: поняття, структура, інструментарій.
DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.08

Література.

1. Кельман М. С. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрямки розвитку. Психологія і суспільство. 2015. № 4. С. 33-46.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О.П. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. Харків : Право, 2017. 448 с.
3. Кунев Ю. Методологія дослідження державно-правових явищ як актуальна проблема. Право України. 2009. № 11. С.118.
4. Гугоров О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Харків: ХНАУ, 2017. 272 с.
5. Жаровська І. М. Щодо проблем методології теорії держави і права. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2015. № 827. С.138-141.
6. Сердюк І. А. Інтерпретація поняття «методологічний підхід» у сучасній правничій науці. Науковий вісник Дніпропетровського державного універси

Практичне заняття 2. Методи та методологічні підходи наукових досліджень.

План

1. Методи та методологічні підходи наукових досліджень.
2. Емпіричні методи наукового дослідження.
3. Спостереження й експеримент.
4. Порівняння і вимірювання.
5. Емпіричні методи в дослідженнях.
6. Опитування як метод.
7. Формалізація та аксіоматизація як методи наукового дослідження.

Найпоширенішими з емпіричних методів є такі: спостереження; експеримент; опитування; тести; аналіз документів; вивчення продуктів діяльності; експертна оцінка.

Література.

1. Кельман М. С. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрямки розвитку. Психологія і суспільство. 2015. № 4. С. 33-46.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О.П. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. Харків : Право, 2017. 448 с.
3. Кунев Ю. Методологія дослідження державно-правових явищ як актуальна проблема. Право України. 2009. № 11. С.118.
4. Гугоров О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Харків: ХНАУ, 2017. 272 с.
5. Жаровська І. М. Щодо проблем методології теорії держави і права. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2015. № 827. С.138-141.
6. Сердюк І. А. Інтерпретація поняття «методологічний підхід» у сучасній правничій науці. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету.

Практичне заняття 3. .Методологічні підходи та логіка у наукових дослідженнях.

План

- 1.Логіка наукового дослідження і його етапи. Логіка наукового дослідження як послідовність реалізації основних форм наукового пізнання.
- 2.Основні форми наукового пізнання. Формування факту. Види фактів.
- 3 Наукова проблема. Фактори впливу на спосіб постановки й вирішення проблеми. Види проблем:конструктивні, реконструктивні, нерозвинені, розвинені. Псевдопроблеми у науці. Проблемна ситуація як умова постановки проблеми у процесі наукового пізнання.
4. Наукова гіпотеза. Структура гіпотези. Вимоги до наукової гіпотези. Види гіпотез: загальна, часткова, наукова, робоча. Доказ гіпотези. Основні елементи доказу: теза, аргумент, демонстрація, взаємозв'язок між основними елементами доказу.
- 5.Концепція та теорія як найбільш розвинені форми наукового пізнання.
- 6.Наукова парадигма як сукупність фундаментальних наукових установок і уявлень. Роль наукової парадигми у забезпеченні спадкоємності розвитку науки й наукової творчості.

Завдання 1. Сформулюйте тему вашого дослідження, у якому будуть використані доктринальний та історико -правовий метод.

Завдання 2. Сформулюйте гіпотезу вашого наукового дослідження.

Література

1. Кучук А.М. Аксіологічний підхід до дослідження правових явищ. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 9. С. 116-120.
2. Дідич Т.О. Правоутворення в Україні: теоретико-правові та практичні аспекти: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 492 с.
3. Тарасов Н.Н. Метод и методологический поход (попытка проблемного анализа). Правоведение. 2001. № 1. С. 36-38.
4. Рабінович П.М. Наука філософії права: до характеристики предмета й методології. Проблеми філософії права. Т. 1. С. 24.
5. Гудима Д.А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження: монографія. Львів: Край. 2009. 292 с.
10. Бобровник С.В. Компромiс і конфлікт: методологічні підходи до дослідження. Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2009. Вип. 20. С. 110-117.
11. Тихомиров А.Д. Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы: монографія. Київ: Знання, 2005. 334 с.
12. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посіб. 3-тє вид., перероб і доп. Київ: Знання, 2008. 495 с.
13. Боняк В.О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційноправовий аспект: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра, 2015. 372 с.
14. Кучук А.М. Основи теорії правового поліцентризму: монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 312 с.
15. Кучук А.М. Феномен правового поліцентризму: загальнотеоретичний і методологічний аспекти: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01. Івано-Франківськ, 2017. 36 с.
16. Сердюк О.В. Підхід як структурний елемент методології правознавства. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. 2007. № 1. С. 55-63.
17. Кельман М.С. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2013. 449 с.

Практичне заняття 4 Методика організації прикладних наукових досліджень у сфері права

План

1. Загальні визначення та поняття наукових досліджень
2. Вибір напрямку і теми наукового дослідження
3. Визначення предмета і об'єкта дослідження. Мета і завдання дослідження
4. Порядок здійснення наукового дослідження.

Завдання 1. Сформулюйте наукову проблему в галузі повітряного права.

Завдання 2. Підготуйте виступ з презентацією обґрунтування теми наукового дослідження за наступною схемою:

Тема дослідження
Чим вона вас зацікавила.
Наукова проблема
Мета дослідження
завдання дослідження
Об'єкт дослідження
Предмет дослідження
Методи дослідження
Практичне використання

Література:

1. Гайдучок В. М. Теорія і технологія наукових досліджень: навч. посіб. // В. М. Гайдучок, Б. І. Затхей, М. К. Лінник. – Львів: Афіша, 2006. – 232 с.
2. Грищенко І. М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / І. М. Грищенко, О. М. Григоренко, В. А. Борисейко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 212 с.
3. Довідник офіційного опонента. Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань експертизи дисертаційних досліджень / Упорядник Ю. І. Цеков; за редакцією Р. В. Бойка – 2-е вид., випр. і доповн. – К. : Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», видавництво «Толока», 2008. – 64 с.
4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2006. – 206 с.
5. \Курсові та дипломні роботи: навч. посіб. / [Укл. С. М. Білокриницький, Я. І. Жупанський, Я. П. Скрипник та ін.] – Чернівці: Рута, 2003. – 80 с.
6. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень: підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 317 с.
7. Основи інформаційного права України: Навч. Посібник,- К.; «Знання», 2008.

Практичне заняття 5 . Інформаційне забезпечення наукових досліджень.

План

1. Характеристика інформаційного забезпечення наукових досліджень
2. Поняття про первинну та вторинну інформацію
3. Принципи збору інформаційного матеріалу

Завдання 1. Які види інформаційного забезпечення використовується для підготовки правового юридичного дослідження і чому. Обґрунтуйте.

Завдання 2. Під час заняття користуючись запропонованими на лекції пошуковими системами скласти список літератури за темою вашого дослідження.

Вказати якими системами ви користувались.

Література

1. Горбатюк, С. Є. "Інформаційне забезпечення наукового дослідження: інституційно-правові аспекти." *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України* 4 (2014): 130-139.

2. Інформаційне забезпечення наукових досліджень. URL: <https://fmab.khadi.kharkov.ua/fileadmin/F-FUB/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D>
3. Інформаційне забезпечення науково-дослідної діяльності. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/327/6.pdf>
4. Пілюшенко В.Л., Шкрабак І.В., Славенко Е.І. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: Навчальний посібник. Київ: Лібра, 2004. – С. 83-106.
5. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник: К.: Знання, 2005. – С. 63-76.
6. Макогон Ю.В., Пилипенко В.В. Основи наукових досліджень в економіці: Навч. посібник. Донецьк: Альфа-прес, 2007.-С. 38-66
7. Адамова І. З. Власова Т. Р., Проблеми інформаційного забезпечення наукових досліджень. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2016/v3-4/NV-2016-v3-4_35.pdf

Практичне заняття 6. Правила оформлення результатів наукових досліджень.

План

- 1.Форми викладу матеріалів дослідження та наукові видання
2. Види наукових неперіодичних видань.
3. Джерелознавчі видання. Наукова стаття.
4. Монографія, дисертація, автореферат.
5. Конференція, дискусія

Завдання 1. Під час практичного заняття набути навички систематизації та оформлення результатів наукової діяльності.

- 1.Продемонструвати на прикладі власного наукового дослідження форми висвітлення підсумків наукової роботи та відображення результатів НДР
- 2.Які ви знаєте види усної передачі інформації про наукові результати.
- 3.Форми викладу матеріалів дослідження та наукові видання.

Література

1. Павленко Т.Б. Оформлення результатів наукових досліджень 2017 URL: https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/15633/3/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9E%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%
2. Артемчук Г. І. Методика організації науково-дослідної роботи: навч. посіб. для студ. та викл. ВНЗ // Г.І. Артемчук, В.М. Курило, М.П. Кочерган. – К. : Форум, 2000. – 270 с.
3. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підруч. для бакалаврів, магістрів і аспірантів екон. спец. ВНЗ / М. Т. Білуха. – К. : АБУ, 2002. – 480с.
4. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень / М. Т. Білуха. – К. – Вища школа, – 2000. – 271 с.
5. Горбатенко І. Ю. Основи наукових досліджень. Підручник / І. Ю. Горбатенко, Г. О. Івашина. – Херсон: 2001. – 176 с.

6. Дудченко А. А. Основы научных исследований: Учебное пособие / А.А. Дудченко, Я.А. Дудченко, Т.А. Примак. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2000 – 114 с.
7. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К. : Центр навчальної літератури. – 2004. – 212 с.

Практичне заняття 7. Наукові дослідження у сфері права

План

1. Юридична наука
2. Наукове дослідження у сфері права
3. Ефективність наукових досліджень.

Завдання 1. Проаналізувати статті на предмет актуальності і важливості для вивчення даної теми.

1.Череватюк В.Б. Сопілко І. М. Наукова дискусія як форма фахового обговорення проблем і перспектив розвитку юриспруденції Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». К. : НАУ, 2021. № 2 (59). С.198- 206

У фаховому виданні.

2.Череватюк В.Б. СопілкоІ.М.Інтеграція в європейський науковий і освітній простір:очікування для молодих вчених і студентів Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». Зб. Наук. Пр. –К.:НАУ, 2017. –№3(44). –С.189-194

У фаховому виданні.

3.Череватюк В.Б., Сопілко І.М. Сучасна університетська правова освіта і наука: концептуальний погляд на реформування Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». Зб. Наук. Пр. – К.:НАУ, 2018. –№1(46). –С.182-190

У фаховому виданні.

Інноваційний розвиток правової науки

4.Череватюк В.Б., Сопілко І.М. Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». Зб. Наук. Пр. К.:НАУ, 2020. №1(54). С.208- 214

У фаховому виданні.

Література:

1. Гавриленко І. М., Недюха М. П., Яковенко Ю. І. Соціальний розвиток: [навч. посіб.]. 2-ге вид., перероб. і доп. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. 580 с.
2. Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. Методи наукових досліджень : [навч. посіб.]. Х. : НТУ «ХП», 2009. 142 с.
3. Демківський А. В., Безус П. І. Основи методології наукових досліджень: [навч. посібн.]. К. : Акад. муніцип. упр., 2012. 276 с.
4. Дороніна М. С. Технологія соціально-економічних наукових досліджень (схеми і приклади) : [навч. посіб.] / 3-тє вид., випр. і доп. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2007. 120 с.
5. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень. К. : Центр навч. л-ри, 2004. 212 с.
6. Жоль К. К. Методы научного познания и логика (для юристов) : [учеб. пособие]. К. : Атика, 2001. 288 с.
7. Керимов Д.А. Методология права. Предмет, функции, проблемы философии права. М.: Аванта+, 2001. 560 с.
8. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень : [навч. посіб.]. К. : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
9. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень: [навч. посіб.]. К. : Алерта, 2014. 622 с.
10. Креативність загальнотеоретичної юриспруденції: [моногр.] / Ю. М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін. / за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса, Фенікс, 2015. 488 с.
11. Максимов С. И. Правовая реальность: Опыт философского осмысления. Харьков: Право, 2002. 318 с.
13. Мережко А. А. Введение в философию международного права. Гносеология международного права. К.: Юстиниан, 2002. 192 с.
12. Стояцька Г. КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ з дисципліни —МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/0930/7.1.pdf>

Практичне заняття 8. Етичні стандарти у прикладних юридичних дослідженнях

План

1. Поняття та основні складові етики наукової діяльності. Основні принципи та норми етики науки.
2. Основні етичні принципи наукової діяльності: самоцінність істини, новизна наукового знання, свобода наукової творчості, відкритість наукових результатів, організований скептицизм, академічна доброчесність.
3. Фактичне використання етичних принципів у науковій діяльності студентів. Етичний кодекс ученого України. Академічна свобода, академічна доброчесність та академічна мобільність
4. Плагіат та засоби його пошуку.
5. Формування вченого як особистості та режим його праці. Наукове покликання. Зовнішні і внутрішні мотиви, що зумовлюють тягу людини до наукової діяльності.
6. Значення особистої ініціативи у становленні

особистості вченого. Критичне осмислення досягнень науки. Уявлення, фантазія та інтуїція у науковій творчості.

Завдання 1. Усна презентація власного наукового дослідження, використовуючи за делегидь підготовлену презентацію.

Завдання 2. Перевірте за запропонованими на лекції програмами на плагіат ваше наукове дослідження. Які ви можете зробити висновки і зробити пропозиції щодо вдосконалення наукових досліджень.

Література

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с. URL: http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf
2. Етичний кодекс ученого України. URL: <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrainy.pdf>
3. Закон України «Про вищу освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава – 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права». Стаття 50 «Порушення авторського права і суміжних прав». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page3>
4. Звіт про результати моніторингу прозорості антикорупційної політики закладів вищої освіти України «Індекс прозорості антикорупційної політики закладів вищої освіти (2017)». URL: http://europrojects.org.ua/home/projects/compliance/transparency_index/
5. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Упорядники: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. 41 с.
6. Методичні рекомендації з підтримки принципів академічної доброчесності. https://new.meduniv.lviv.ua/uploads/repository/else/quality_dept/07.%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/03.%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти Закон України від 18.12.2019 № 392-IX Документ 392-IX, набирає чинності, поточна редакція. Прийняття від 18.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20>.
8. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науковометодичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. К.: Міністерство освіти і науки України, 2016. 24 с.

Практичне заняття 9. Міжнародна наукова співпраця .

1. ЄС – Україна: рекомендації щодо розвитку співпраці у сфері освіти та науки на 2020–2025 рр
2. Науково-технологічне та інноваційне співробітництво між Україною та Європейським союзом: перспективи і стратегічні напрями розвитку*
3. Розвиток партнерства у сфері безпеки, оборонно-технічного й оборонно-промислового співробітництва
4. Розвиток співпраці у сферах охорони здоров'я та фармакології, підвищення інтенсивності дослідницьких контактів у галузях біотехнологій та геноміки.
5. Активізація дослідницьких та інноваційних зв'язків у галузях сільського господарства і харчової промисловості (насамперед органічного фермерства і точного рільництва) для забезпечення здорових ґрунту, їжі та безпеки харчових продуктів.
6. Зміцнення цифрового співробітництва, розвиток цифрових технологій: Інтернету речей, штучного інтелекту і машинного навчання, віртуальної та доповненої реальності, адитивних технологій.
7. Співробітництво в галузі науки: перспективи розвитку.
8. Наукова співпраця в умовах війни.

Література

1. Шулікін Д. З країною зростає разом. 3 ювілейної сесії Загальних зборів НАН України. Світ. 2021. № 33-34 (1165–1166). С. 3.
2. Росс А. Індустрії майбутнього. Київ, Наш формат, 2017. 320 с.
3. Oleksyk T.K., Wolfsberger W.W., Weber A.M. et. al. Genome diversity in Ukraine. GigaScience. 2021. Vol. 10. Iss. 1. P. 1—14.
<https://doi.org/10.1093/gigascience/giaa159>
4. Шевцова Г.З., Омеляненко В.А., Прокопенко О.В. Концептуальні питання цифровізації інноваційних мереж. Економіка промисловості. 2020. № 4 (92). С. 67—90. <http://doi.org/10.15407/econindustry2020.04.067>
5. Кіндзерський Ю.В. Інклюзивна індустріалізація для сталого розвитку: до засад теорії та політики формування.
6. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Методологічні засади вибору потенційних сфер смартспеціалізації регіонів України. Економіка та право. 2020. № 2. С. 32—44. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.02.032> .
7. Сторонянська І.З., Мельник М.І., Лещух І.В. Передумови і стратегічні пріоритети смарт-спеціалізації регіону. Економіка України. 2020. № 4. С. 39—55. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.04.039>
8. Розвиток інноваційної системи України в європейському науково-технологічному просторі. Наук. доповідь. За ред. І.Ю. Єгорова. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2018. 198 с.